

Cizí mezi svými: lokální interakce, integrace a segregace ruských imigrantů v Praze

EKATERINA IGNATYEVA, LUDĚK SÝKORA

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů, Praha, Česko (Charles University, Faculty of Science, Department of social Geography and Regional Development, Centre for Urban and Regional Research, Prague, Czechia); e-mail: kateignatyeva@gmail.com, sykora@natur.cuni.cz.

ABSTRACT Strangers among their own: local interaction, integration, and segregation of Russian immigrants in Prague – The paper aims to understand the relations between segregation, integration, and interaction of Russian immigrants in the city of Prague. Focusing on localities with a high-level concentration of Russians, the paper discusses the choice of residential area and its assessment, future migration plans, and local relations and the nature of everyday social interaction of Russian immigrants with other Russians, immigrants, and Czech citizens. While Russians are in daily interaction with the majority as well as with their fellow countrymen, the research highlighted their tendencies of mental separation and isolation, which hinders local integration.

KEY WORDS immigrants – Russians – everyday life – interaction – integration – residential segregation – mental separation

IGNATYEVA, E., SÝKORA, L. (2019): Strangers among their own: local interaction, integration, and segregation of Russian immigrants in Prague. *Geografie*, 124, 3, 341–364.

Do redakce došlo v dubnu 2018, přijato do tisku v březnu 2019.

1. Úvod

Po čtyřech desetiletích mezinárodní separace se Česko až relativně nedávno stalo imigrační zemí (Drbohlav a kol. 2010). Nemá proto velké zkušenosti s mezinárodní migrací a integrací cizinců a zejména pak s usazováním migrantů ve městech a jejich soužitím s původní společností na lokální úrovni. S některými skupinami migrantů jsou přitom spojována větší rizika integrace. Integrační proces se totiž liší u skupin migrantů odlišného socio-ekonomického statusu, právního postavení a kulturních znaků a, v neposlední řadě, podle postojů majoritní společnosti k těmto skupinám.

Zatímco se společenský i akademický diskurz o integraci věnuje především různým národnostním nebo etnickým skupinám migrantů, poněkud stranou zůstávají územní, respektive geografické podmínky integračního procesu. Tento článek na příkladu analýzy Rusů v Praze vzájemně propojuje dvě významné podmíněnosti integrace migrantů do společnosti, kterými jsou kulturní a etnická odlišnost a prostorová koncentrace až izolace migrantů. Potenciální rizika v soužití a nesnáze s integrací mohou totiž vyrůstat ze vznikajících územních koncentrací migrantů. Takové koncentrace mohou vést k segregaci migrantů v jejich každodenním životě a život v segregovaných lokalitách může dále omezovat interakci s ostatními skupinami obyvatel, a tak znesnadňovat integrační proces.

V článku se zaměřujeme na ruské imigranty, kteří se přistěhovali do Prahy po roce 1989. Jejich počet od 90. let 20. století narůstal a v současnosti představují Rusové čtvrtou nejpočetnější skupinu cizinců na území Česka (0,33 % na obyvatelstvu Česka celkem a 7 % na celkovém počtu cizinců, po Vietnamcích 12 %, Slovácích 22 % a Ukrajincích 22 %). Přestože se Rusové vyznačují rysy, kterými se liší od jiných skupin migrantů a jež mohou podstatně ovlivňovat jejich integraci v české společnosti (Drbohlav, Janská 2004; Janíčko 2012; Vavrečková, Dobiášová 2015), jejich lokálnímu soužití s původním domácím obyvatelstvem nebyla dosud věnována dostatečná pozornost.

Článek si klade za cíl odhalit a pochopit charakter a podmíněnosti sociální interakce ruských imigrantů mezi sebou a se členy majoritní společnosti na lokální úrovni, a to ve vybraných lokalitách vyznačujících se jejich vysokou koncentrací. Zaměřujeme se přitom na vzájemný vliv mezi sociální interakcí, integračním procesem a rezidenční segregací. V tomto smyslu článek reaguje na potřeby stanovené integrační politikou České republiky, která považuje oblast sociálních vztahů a každodenního soužití mezi cizinci a majoritou za zcela zásadní pro úspěšné zvládnutí integračního procesu. Proto také integrační politika České republiky podporuje výzkumy zaměřené „na analýzu života jednotlivých komunit, vztahů mezi cizinci a majoritou, vzájemné vztahy mezi komunitami cizinců, sídelní segregaci, postavení žen-migrantek ve společnosti, bariéry integrace či indikátory integrace“

(Usnesení vlády ČR ze dne 18. 1. 2019, Postup při realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2016, s. 31).

Pro výzkum lokální interakce jsou specificky významné lokality, kde dochází ke zvýšené koncentraci Rusů. Jde o místa, kde je vzájemné setkávání a také střetávání mezi cizinci a majoritou exponovanější než jinde a kde může v případě vysoké koncentrace (ve smyslu vysokého počtu a podílu migrantů na místní společnosti) docházet k rezidenční segregaci nebo separaci (Sýkora, ed. 2010). Život v segregovaných lokalitách pak může být doprovázen uzavíráním skupiny a omezenou sociální interakcí se zbytkem společnosti, což má závažné důsledky pro integraci imigrantů. Proto se v článku zaměříme na vztah mezi rezidenční segregací, sociální interakcí a integrací v lokalitách koncentrace Rusů v Praze. V analýze zkoumáme pohled cizinců na zkušenosti se sociální interakcí ve vybraných rezidenčních lokalitách.

V článku nejdříve diskutujeme koncepty segregace, integrace a interakce, které vytvářejí teoretické zarámování našeho přístupu ke studiu vztahu mezi každodenním soužitím imigrantů a majoritní společností a důsledky pro změny v sociálně-prostorové organizaci městského prostředí, zejména s ohledem na utváření nových sociálně-prostorových formací (Sýkora 2009). Dále uvádíme metodické postupy, které jsme využili v analýze a s jejichž pomocí jsme hledali odpovědi na výzkumnou otázku, zda dochází k rezidenční segregaci ruských imigrantů v lokalitách, kde se ve zvýšené míře koncentrují. Následuje část, která prezentuje výsledky analýz ve vybraných lokalitách prostorové koncentrace ruských migrantů s důrazem na výběr těchto lokalit k bydlení a charakter lokální interakce s majoritní společností. V závěru shrnujeme a hodnotíme výsledky výzkumu, kde upozorňujeme na víceúrovňovost procesů sociální interakce, separace a integrace Rusů v české společnosti.

2. Segregace, integrace a interakce: obecná východiska, teoretické ukotvení a metodický postup

Formy sociální interakce, charakter soužití v lokalitách a rezidenční segregaci považujeme za zásadní faktory integračního procesu. V následujících odstavcích se nejdříve věnujeme postavení ruských migrantů v české společnosti a diskutujeme faktory, které ovlivňují interakci ruských migrantů s majoritou a působí na jejich prostorovou koncentraci nebo dokonce rezidenční segregaci. Následně diskutujeme teoretický rámec našeho přístupu, který spočívá ve vzájemné kauzální a funkční provázanosti procesů segregace, integrace a interakce. Teoretickou konceptualizaci nakonec promítáme do metodického postupu analýzy a hodnocení segregace, interakce a integrace, který popisujeme v poslední části této kapitoly.

2.1. Obecná a kontextuální východiska: Rusové v české společnosti

Na specifika Rusů v integračním procesu a jejich tendence k segregaci, respektive separaci upozorňují studie odkazující na jejich specifické chování (Čepelák 2010), sociální a kulturní odlišnosti (Janíčko 2012; Vavrečková, Dobiášová 2015), relativní uzavřenost v Česku (Janíčko 2012; Vavrečková, Dobiášová 2015) i v jiných zemích (Remennick 2003; Maydell-Stevens, Masgoret, Ward 2007; Hisamutdinov 2010; Vojlokova 2011) a na koncentraci Rusů do lokalit obývaných krajany (Hardwick 1979; Gubanov 1995; Drbohlav a kol. 2010; Hisamutdinov 2010; Vojlokova 2011; Bittnerová, Moravcová 2012; Volková 2012; Vavrečková, Dobiášová 2015). Socio-ekonomické postavení Rusů je řadí mezi jedny z nejmajetnějších a ekonomicky zajištěných skupin imigrantů ze zemí východní Evropy. Ekonomické postavení ruských podnikatelů a jejich zaměření na ruský mluvící klientelu vedou k jejich relativní nezávislosti na české společnosti. Absence podnětů pro vzájemnou interakci je jedním z důvodů nezájmu Rusů integrovat se a také příčinou jejich separace.

Přestože jde v případě Rusů o populaci etnicky blízkou české majoritní společnosti, současný vzájemný vztah, a tím i podmínky pro sociální interakci a prostorovou segregaci, jsou poznamenány událostmi z nedávné historie, které vyvolávají nedůvěru na straně majority. Ruskou migraci do Česka poznamenaly dvě významné vlny, které mají mnoho společných rysů z hlediska politických a socio-ekonomických podmínek, složení migrantů a také jejich rozmístění na území Prahy. Dnes, stejně jako za první republiky, do Česka migrují především ruští studenti, intelektuálové a majetnější podnikatelé, kteří se koncentrují v určitých lokalitách hlavního města. Významným rozdílem mezi prvorepublikovou a současnou migrací Rusů jsou důvody k opuštění vlasti. Za první republiky Rusové utíkali před bolševickou revolucí, zatímco dnes přicházejí ruští imigranti do Česka za různými účely, jejichž společným jmenovatelem je zlepšení kvality života.

Rusové migrující po VŘSR ze Sovětského svazu byli sice velmi vstřícně přijati (Barvíková 2005), setkávali se ale s mnoha obtížemi v oblasti sociální interakce a každodenního soužití s majoritou. Nejzásadnější překážkou v navázání vzájemné důvěry a pochopení byla špatná znalost češtiny (Kopřivová 2003). Na současném vztahu k Rusům se podepsala především zkušenost z období komunismu a zejména pak události roku 1968 a následná okupace Československa. Negativní postoj k Rusům přetrvává dodnes a ovlivňuje tak vzájemnou interakci. Obecné kulturní povědomí o ruských imigrantech dotváří mediální diskurz, který vedle tradičního obrazu Rusů jako „okupantů a agresorů“ používá a zdůrazňuje nové stereotypy zobrazující Rusy jako „mafiany“ nebo „špiony“ (Čepelák 2010). V médiích jsou Rusové navíc běžné ztotožňováni s ostatními ruskými mluvícími migranty, a to především ve zprávách týkajících se kriminality.

Podmínky integrace Rusů a stejně tak i ostatních cizinců ze třetích zemí ovlivňuje i nevstřícné nastavení migračních a integračních politik. Na rozdíl

od migrantů ze států EU mají Rusové přísnější a náročnější podmínky pro vstup a pobyt v Česku, což se promítá do jejich nerovného postavení ve společnosti. Základním rysem nevýhodného postavení migrantů ze třetích zemí vůči migrantům z EU je existence institutu vízové povinnosti, resp. finančně a psychicky náročný proces vyřizování a/nebo prodloužení povolení k pobytu. Za další znaky nerovného postavení lze označit omezený přístup na trh práce (obzvláště primární) a závislost na zaměstnavateli (např. krátká lhůta pro hledání nového zaměstnání v případě jeho ztráty). Stejně tak mají cizinci ze třetích zemí nerovný přístup na trh s bydlením, a to jak z hlediska koupě nemovitosti (možnost koupit byt jen na firmu nebo až po získání povolení k trvalému pobytu), tak nájmu (např. neochota majority pronajímat byt cizincům konkrétních národností). Omezený přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění, resp. nutnost využívat komerční pojištění je dalším projevem nerovnosti. Z těchto důvodů mnoho migrantů hledá zaměstnání a rovněž i bydlení mezi svými krajany, čímž posilují migrantskou ekonomiku a podporují vznik lokalit zvýšené koncentrace určitých migrantských skupin. Příkladem nerovného postavení jsou také nepříznivé perspektivy cizinců studujících na českých univerzitách, a to s ohledem na možnosti usazení se po skončení studia v Česku (Kušniráková, Čížinský 2011). Možnost získat zdarma kvalitní evropské vzdělání láká mnoho zahraničních studentů. Současné nastavení migračních politik¹ ale zhoršuje možnosti pro získání trvalého pobytu a může vést ke ztrátě cenného lidského kapitálu, do kterého Česko investovalo. Přestože v posledních letech došlo ke značnému rozšíření bezplatné integrační podpory, cizinci nabízenou pomoc plně nevyužívají, a to často vzhledem k nedostatečné informovanosti o poskytovaných integračních službách (Schebelle a kol. 2014).

2.2. Teoretická východiska: segregace, integrace a interakce

Teoretický pilíř článku představují tři vzájemně provázané koncepty segregace, integrace a interakce. V našem sociálně-geografickém přístupu vycházíme z toho, že vznik územních koncentrací migrantů může vést k jejich segregaci, omezit interakci s ostatními skupinami, a oslabit integrační proces (Massey, Denton 1993; Wilson 1987; Charles 2003; Bolt 2009; Massey 2016). Pokud je interakce omezená a skupina cizinců (vymezená na základě národnosti, etnické blízkosti či jiných znaků) se sociálně uzavírá do sebe a separuje od zbytku společnosti (Berry 2001),

¹ O povolení k trvalému pobytu může požádat cizinec, který nepřetržitě pobývá na území Česka minimálně 5 let. Pobyt na dlouhodobé vízum a na povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia se ale do doby pobytu započítává jen polovinou (§ 68 odst. 2 písm. d) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky).

rezidenční segregace se stává integrální součástí sociálního vyčlenění a uzavření. Segregace, integrace a interakce jsou tak vzájemně kauzálně provázané procesy.

Rezidenční segregaci rozumíme sociálně-prostorové oddělení a oddělování specifických sociálních skupin obyvatelstva od většinové společnosti (Musterd, Ostendorf, eds. 1998; Burjanek 1997; Sýkora, ed. 2010). Segregaci charakterizují koncentrace sociálních skupin ve specifických lokalitách bydlení (někdy i ekonomických aktivit). Utváření prostorových koncentrací je ovlivněné socioekonomickými, etnickými a kulturními odlišnostmi sociálních skupin, jež ovlivňují míru a charakter interakce s ostatními členy společnosti. Tradiční přístupy ke studiu segregace zdůrazňují nerovnoměrné rozmístění, prostorovou koncentraci a shlukování segregovaných skupin (Duncan, Duncan 1955; Massey, Denton 1988; Dawkins 2004). Analýzy segregace se proto často zaměřují na prostorové vzorce, z jejichž forem se usuzuje na míru sociální interakce. Například takzvaný index izolace (Massey, Denton 1988; Burjanek 1997) je ukazatelem statistické pravděpodobnosti sociálního kontaktu na níž se usuzuje z prostorového rozmístění sociálních skupin. Identifikace prostorových vzorců a lokalit koncentrace migrantů tak může sloužit jako indikátor segregace a východisko pro další výzkum procesu. Neodpoví nám ale, zda k segregaci nebo separaci skutečně dochází, co je její příčinou a zda a jak ovlivňuje sociální interakci.

V případech segregace je nutné rozlišovat její rozmanité formy. Nedobrovolná segregace založená na vysoké ekonomické nerovnosti, rasismu a diskriminaci menšin nepochybně omezuje integrační proces a zejména pak šance dětí imigrantů (Alba, Foner 2017). Oproti tomu, dobrovolná segregace prostřednictvím utváření etnických enkláv může nabízet podporu pro postupné začleňování migrantů do společnosti (Peach 1996; Bolt, Sule Özüekren, Phillips 2010). Na druhou stranu ale může sebe-segregace nebo separace², na jejíž dlouhodobé utváření upozorňuje například Amin (2002), vést k vytváření etnických komunit uzavírajících se do sebe, vytvářejících paralelní svět k většinové společnosti a omezujících možnosti integračního procesu. V neposlední řadě se některé skupiny migrantů separují nejen na základě jejich kulturních odlišností, ale také ekonomických možností (Atkinson 2015, Atkinson a kol. 2017).

Studie upozorňují, že život v lokalitách zvýšené koncentrace imigrantů nemusí nutně znamenat zvýšené bariéry integračního procesu (Musterd 2003; Murdie, Ghosh 2010) a že vztah mezi prostorovou koncentrací a sociální integrací se výrazně liší mezi skupinami imigrantů (Bolt, Sule Özüekren, Phillips 2010; Musterd 2011). Zjištěné prostorové vzorce, lokality koncentrace nebo indikátory izolace neukazují reálnou míru, natož charakter sociálního kontaktu. Phillips (2007) upozorňuje, že statistické indikátory segregace a koncentrace mohou být

² Separaci zde rozumíme dobrovolné oddělení a/nebo izolaci sociální skupiny od zbytku společnosti (Sýkora 2010, s. 23–25).

zavádějící. Proto považujeme za mimořádně důležité věnovat v analýze segregace pozornost výzkumu každodenního soužití a interakce mezi sociálními skupinami, a to při využití kvalitativních metod poznání (Sýkora a kol. 2016). Míra prostorové nerovnoměrnosti a koncentrace cizinců sice může naznačovat jejich segregaci, bez studia interakce s ostatními členy společnosti ale nelze skutečnou existenci segregace potvrdit.

V přístupu k migrantům se v Česku uplatňuje integrační politika. Integrací se zpravidla rozumí jak začleňování imigranta do majoritní společnosti, tak přijímání nebo alespoň tolerance majority vůči sociálním, kulturním a etnickým odlišnostem migrantů (Uherek, Hošková, Vindiš 2002). Sociální integrace je tak považována za oboustranný (nebo mnohostranný) proces vzájemného sbližování, který zahrnuje široký vějíř rozmanitých aspektů od strukturálních podmínek dlouhodobého soužití po praktiky každodenního života migrantů a členů majority (Berry 2001; Bosswick, Heckmann 2006; Leontiyeva 2011). Bosswick a Heckmann (2006) hovoří o mnohostrannosti procesu integrace a s odkazem na Essera (2000) vymezují jeho čtyři základní dimenze: strukturální, kulturní, identifikační a interakční. Nejde ale o jediné a univerzálně platné rozdělení. Například Rákoczyová a Trbola (eds., 2009) odkazují na Martikainena (2003), který rozlišuje kulturní, strukturální a politickou integraci. Berry (1997) rozlišuje psychologické, sociokulturní a ekonomické aspekty akulturace. Rámec Boswicka a Heckmanna (2006) považujeme nicméně za nejvšestrannější, zahrnující ostatní klasifikace a využíváme ho proto ve strukturování výzkumu a interpretaci výsledků.

Strukturální dimenzí se rozumí nerovná pozice imigranta ve vzdělávacím, ekonomickém a sociálním systému, a také v politice, na trhu práce a trhu s bydlením. Kulturní dimenze je zpravidla spojována s procesem akulturace nebo socializace, v průběhu něhož imigrant získává určité znalosti a kompetence nezbytné pro úspěšné začlenění do majoritní společnosti (Bosswick, Heckmann 2006). Identifikační dimenze odkazuje na vztah imigranta ke zdrojové zemi, tedy ke státu odkud pochází a zároveň i k cílové zemi, kam se přestěhoval a z toho vyplývající pocit sounáležitosti imigranta s majoritní společností. Významnou roli v procesu integrace hraje hledání a zařazení sebe sama do společnosti. Koncept příslušnosti (*belonging*) zdůrazňuje utváření vlastní identity (Brubaker, Cooper 2000) a translokační pozicionality (Anthias 2008), a to ve spojení s konceptem transnacionalismu (Vertovec 1999, 2001; Kivisto 2001; Levitt, Jaworsky 2007; Klvaňová 2009; Erdal, Oeppen 2013). Zatímco některé charakteristiky jsou dané (např. gender, národnost), jiné jsou proměnlivé v čase a prostoru, s ohledem na historické zkušenosti, dokonce i v závislosti na konkrétní situaci v určitém okamžiku (např. sociální třída, věková skupina, rodinný stav, státní příslušnost, náboženství, politické preference). Interakční dimenze sociální integrace zahrnuje takové vztahy imigrantů s členy majoritní společnosti, jako jsou přátelství, partnerství, manželství, a začlenění migrantů do existujících sociálních sítí.

I přes existenci a uplatňování jednotného institucionálního rámce se míra přijetí migrantů odlišných národnostních a etnických skupin majoritní společností může lišit, stejně tak, jako formy a praktiky každodenního života migrantů v nové společnosti. V tomto kontextu se ve výzkumu ruských migrantů zaměříme zejména na jejich akulturační strategie a praktiky s ohledem na projevy integrace, separace nebo asimilace (Berry 2001, 2005). Vzhledem k tomu, že míra a charakter integrace, respektive akulturace se obvykle liší mezi generacemi imigrantů, přičemž mladší generace migrantů se do nové společnosti zpravidla lépe začleňují díky jejich otevřenosti, větší motivaci budovat sociální vazby a menším potížím s ovládním cizích jazyků (Bernard, Mikešová 2014; Remennick, Prashizky 2018), specificky se zaměříme na vliv věku a délky pobytu v Česku.

Studium výše diskutovaných stránek integrace nicméně zpravidla abstrahuje od praktik každodenního soužití a reálné interakce, ať již v její konviviální nebo funkční povaze. Nicméně, právě každodenní soužití a sociální interakci na lokální úrovni považujeme za klíč k porozumění a pochopení procesu integrace imigrantů a majoritní společnosti (Valentine 2008; Phillips 2010; Robinson, Walshaw 2012; Sýkora a kol. 2016). Již Allport (1954) tvrdil, že sociální interakce je nejlepší cestou k úspěšné integraci. Každodenní sociální interakce, konviviální praktiky a důsledky pro integrační proces přitahují pozornost zejména v souvislosti s utvářením etnický a kulturně různorodých, hybridních a multikulturních měst a jejich studií v rámci tzv. kosmopolitního urbanismu (Binnie a kol. 2006; Sandercock 2006). I když konvivialitu, za níž jsou považovány praktiky vyjednávání a každodenního soužití v multikulturních lokalitách (Gilroy 2004), nelze přeceňovat vzhledem ke skutečnosti, že sociální interakce představují spíše běžný letmý kontakt napříč kulturně-etnickými a rasovými rozdíly než utváření pevných funkčních vazeb, má nesporný vliv na překonávání stereotypních pohledů. Takzvaná geografie setkávání se proto zaměřuje na studium každodenních sociálních interakcí v mikroměřítku městských čtvrtí (Amin 2002; Robinson, Walshaw 2012), neboť výzkum sociální interakce na lokální úrovni poskytuje velmi cenný vhled do interakčních mechanismů ovlivňujících dlouhodobé integrační procesy.

V lokalitách každodenního života sice sdílíme společný prostor s ostatními, což ale nemusí nutně znamenat hlubší sociální kontakt (Valentine 2008). Fyzické potkávání nemusí doprovázet mentální blízkost (Bauman, May 2010). Tolerance vůči migrantům může nabývat formy akceptování běžné diversity (Wessendorf 2013, 2014) související se zdvořilou nevšímavostí (Goffman 1984) až lhostejností (Van Leeuwen 2010) a vést tak k praktikám vyhýbání se přímému kontaktu (Bauman, May 2010). Relativně povrchní konviviální interakce (Neal a kol. 2013) tak nemusí vždy přerůst ve smysluplný kontakt (Valentine 2008). Na pozadí lokálních interakcí se pak mohou udržovat xenofobní až rasistické postoje (Clayton 2009), což vytváří příznivé prostředí pro vznik paralelních životů (Amin 2002) a paralelních světů (Valentine 2008), tj. uzavírání se do vlastních mikro-prostorů

v obecně sdíleném prostoru. Amin (2002) proto zdůrazňuje pozitivní vliv skrze zapojení migrantů a jiných menšin do „tzv. mikrospolečenství, jako jsou pracoviště, školy, centra mládeže, sportovní kluby a další sdružení“ (s. 969). Díky sdílení konkrétních společných zájmů a aktivit, dochází mezi členy mikro-společenství ke sblížení až překonání etnických rozdílů a odlišností (Amin 2002), což posiluje nejen aktuální sociální interakce, ale potažmo i dlouhodobou integraci a působí preventivně proti segregaci.

2.3. Metodický postup identifikace lokalit koncentrace, výzkumu interakce a hodnocení segregace

Výzkum sociální interakce, segregace a integrace ruských imigrantů zahrnoval několik kroků při využití rozmanitých metodických postupů. V první fázi výzkumu jsme analyzovali prostorové rozmístění Rusů v Praze s cílem identifikovat lokality, ve kterých jsou ve zvýšené míře koncentrováni ruští imigranti. Identifikace lokalit zvýšené koncentrace Rusů nám indikuje místa, kde může docházet k nejfrekventovanějším kontaktům s majoritou. Na druhou stranu ale také mohou ukazovat ty čtvrtě a obytné zóny, kde dostatečné množství příslušníků vlastní subpopulace může vyvolávat snížení potřeby interakce s jinými skupinami. V neposlední řadě, velké prostorové koncentrace sociální skupiny mohou indikovat její uzavřenost a separaci od majority, nebo naopak segregaci, tj. vyčleňování skupiny majoritou mimo jádro společenského dění. Lokality koncentrace migrantů představují vhodná místa pro výzkum každodenní interakce, jejíž míra a charakter poukáže buď na bezproblémové soužití, nebo na procesy separace nebo segregace.

Pro identifikaci lokalit koncentrace jsme využili Metodiku identifikace lokalit rezidenční segregace (Sýkora a kol. 2015) a data z censu 2011 za základní sídelní jednotky (ZSJ). U každé ZSJ jsme vyhodnotili míru koncentrace Rusů z hlediska jejich populační velikosti, podílu na celkové populaci ZSJ a míře nadprůměrného výskytu (prostřednictvím lokalizačního kvocientu)³.

Pro každý typ ukazatelů byly nastaveny tři úrovně koncentrace (nízká, střední, vysoká)⁴. Pokud hodnoty všech tří ukazatelů v ZSJ vykazovaly vysokou nebo střední úroveň koncentrace, považovali jsme ZSJ za lokalitu koncentrace (tab. 1).

³ Lokalizační kvocient (LQ) představuje poměr podílu obyvatel sociální skupiny na populaci v lokalitě vůči podílu obyvatel sociální skupiny na celkové populaci ve městě, tj. ve vyšší územní jednotce (Sýkora a kol. 2015).

⁴ Vzhledem k tomu, že Sýkora a kol. (2015) v nastavení metodiky reflektovali všechny cizince, bylo pro zkoumání jedné konkrétní skupiny cizinců (Rusů) nezbytné upravit nastavení hodnot pro každý z ukazatelů.

Tab. 1 – Kritéria úrovní koncentrace ruských imigrantů v Praze

Úroveň koncentrace	Nízká	Střední	Vysoká
Počet Rusů	< 50	≥ 50	≥ 100
Podíl Rusů v %	< 10	≥ 10	≥ 15
Lokalizační kvocient	< 3	≥ 3	≥ 10

Zdroj: Upraveno podle Sýkora a kol. 2015

V takto identifikovaných lokalitách jsme provedli doplňující terénní šetření zaměřené na upřesnění jejich pozice v prostoru města, typ zástavby a zejména výskyt ruských institucí, obchodů a služeb. Následně jsme vybrali tři lokality pro výzkum lokální interakce, integrace a segregace, a to při zohlednění polohy v geneticko-morfologických zónách města⁵, typu zástavby, míry koncentrace a znaků přítomnosti ruské populace z doplňujícího terénního šetření.

Výzkum interakce ve zvolených lokalitách se opíral zejména o polostrukturované rozhovory. K získání kontaktů na potenciální respondenty jsme využili mezinárodní sociální síť *Facebook* a *VKontakte*, migrantská fóra a inzeráty v lokalitě. Na prvotní kontakty často navazovalo získávání dalších informátorů prostřednictvím metody sněhové koule, kdy nám respondenti poskytovali kontakty na další Rusy bydlící ve zkoumaných lokalitách. Rozhovory proběhly v červenci 2016. Vzorek 27 imigrantů ruské státní příslušnosti z lokalit ZSJ Starý Bubeneč, Nové Pitkovice a Velká Ohrada (viz tab. 2) zahrnoval osoby ve věku 19 až 61 let s převážným zastoupením žen. Rozhovory v ruštině trvaly jednu až čtyři hodiny, většinou (23) probíhaly v lokalitě bydliště respondentů (doma, v parcích a kavárnách) a ve dvou případech byl využit *Skype* a jednou telefonický rozhovor. Většina rozhovorů (25) byla zaznamenána na diktafon a u dvou respondentů, kteří nesouhlasili s pořízením nahrávky, byly pořízeny zápisky. 51 otázek naplňovalo čtyři tematické oblasti a základní osobní údaje respondentů. Tematické oblasti zahrnovaly (1) důvody pro výběr lokalit bydlení a vztahy Rusů k místu současného bydliště, (2) plány do budoucna včetně potenciálního stěhování v Praze i mimo Česko, (3) každodenní soužití a sociální interakci Rusů se svými krajany a (4) s členy majoritní společnosti. Poslední dvě oblasti byly pro výzkum stěžejní. Zajímalo nás, jestli každodenní život v lokalitě charakterizuje vzájemná bezproblémová sociální interakce, která posiluje soudržnost společnosti a napomáhá integračním procesům, nebo naopak, zda se v lokalitě vyskytují nedorozumění a konflikty, které mohou vyvolávat procesy segregace a separace. Rozhovory byly následně přepsány a přeloženy do češtiny a odpovědi byly analyzovány podle tematických

⁵ Jedná se o pět základních geneticko-morfologických zón: historické jádro, vnitřní město, vilové čtvrtě, sídliště a předměstská zóna (Sýkora 2001).

Tab. 2 – Charakteristiky oslovených respondentů

Nº	Lokalita	Pohlaví	Věk	Rodinný stav / počet dětí	Úroveň vzdělání	Ekon. aktivita	Délka pobytu v letech	Typ pobytu	Účel pobytu
1	Nové Pitkovice	muž	26	svobodný	SŠ	ano	9	trvalý	podnikání
2	Nové Pitkovice	žena	35	svobodná	VŠ	ano	11	trvalý	podnikání
3	Nové Pitkovice	žena	36	rozvedená	VŠ	ano	4	trvalý	spol. soužití rodiny
4	Nové Pitkovice	muž	61	ženatý / 1 dítě	VŠ	ano	9	trvalý	podnikání
5	Nové Pitkovice	žena	55	vdaná / 1 dítě	SŠ	ano	9	trvalý	spol. soužití rodiny
6	Nové Pitkovice	žena	45	vdaná / 2 děti	VŠ	ano	4	dlouhodobý	spol. soužití rodiny
7	Nové Pitkovice	muž	46	ženatý / 2 děti	VŠ	ano	5	trvalý	podnikání
8	Starý Bubeneč	žena	19	svobodná	SŠ	ne	3	dlouhodobý	spol. soužití rodiny
9	Starý Bubeneč	žena	26	svobodná	VŠ	ano	3	dlouhodobý	podnikání
10	Starý Bubeneč	žena	33	vdaná	VŠ	ano	6	trvalý	spol. soužití rodiny
11	Starý Bubeneč	žena	30	vdaná / 2 děti	VŠ	ne	1,5	dlouhodobý	spol. soužití rodiny
12	Starý Bubeneč	žena	26	svobodná	VŠ	ano	6	dlouhodobý	podnikání
13	Starý Bubeneč	žena	28	vdaná	VŠ	ano	9	trvalý	spol. soužití rodiny
14	Starý Bubeneč	muž	19	svobodný	SŠ	ano	2	dlouhodobý	studium
15	Starý Bubeneč	muž	49	ženatý / 1 dítě	VŠ	ano	3	dlouhodobý	zaměstnání
16	Starý Bubeneč	žena	43	vdaná / 1 dítě	VŠ	ano	3	dlouhodobý	zaměstnání
17	Starý Bubeneč	muž	31	ženatý / 1 dítě	VŠ	ano	10	trvalý	podnikání
18	Velká Ohrada	muž	20	svobodný	VŠ	ne	6	trvalý	spol. soužití rodiny
19	Velká Ohrada	žena	46	vdaná / 1 dítě	VŠ	ano	6	trvalý	podnikání
20	Velká Ohrada	žena	48	vdaná / 1 dítě	VŠ	ano	14	trvalý	podnikání
21	Velká Ohrada	žena	33	vdaná / 2 děti	VŠ	ano	9	trvalý	spol. soužití rodiny
22	Velká Ohrada	muž	29	rozvedený / 1 dítě	VŠ	ano	6	dlouhodobý	podnikání
23	Velká Ohrada	žena	23	svobodná	VŠ	ne	14	trvalý	spol. soužití rodiny
24	Velká Ohrada	žena	23	svobodná	VŠ	ano	4	dlouhodobý	studium
25	Velká Ohrada	muž	55	ženatý / 1 dítě	VŠ	ano	23	trvalý	zaměstnání
26	Velká Ohrada	žena	55	vdaná / 1 dítě	VŠ	ano	23	trvalý	zaměstnání
27	Velká Ohrada	žena	43	vdaná / 2 děti	SŠ	ano	5	trvalý	podnikání

Zdroj: vlastní zpracování

oblastí. Interpretace rozhovorů byla vedena cílem odpovědět na hlavní výzkumnou otázku při reflektování vodítek poskytnutých teoretickými koncepty.

S využitím výsledků analýz prostorového rozmístění Rusů v Praze a výzkumu jejich každodenního soužití s majoritou a svými krajany jsme vyhodnotili zkoumané lokality z hlediska toho, zda v nich dochází k segregaci, nebo zda jsou segregací ohrožené. Posuzovali jsme (1) velikost, zastoupení, koncentraci a dominanci Rusů v lokalitě, (2) geografickou izolaci a (3) sociální interakci (Sýkora a kol. 2015). Segregované lokality by se měly vyznačovat dominancí Rusů nad ostatním obyvatelstvem, omezenou interakcí nebo sociálními konflikty a, v případě segregace, nedostatečnou úrovní vybavenosti a dopravní dostupnosti (v případě separace lze naopak očekávat nadstandardní vybavenost či kvalitu rezidenčního prostředí a omezenou ekonomickou dostupnost pro většinu ostatních obyvatel).

3. Zkušenosti Rusů z každodenního soužití v lokalitách koncentrace

V této části článku prezentujeme výsledky výzkumu soužití ruských imigrantů se svými spoluobčany a členy majoritní společnosti v lokalitách jejich bydliště. Nejdříve se věnujeme identifikaci lokalit koncentrace migrantů z Ruska a výběru lokalit pro terénní šetření. Následně prezentujeme hlavní zjištění z rozhovorů. V první řadě představíme charakteristiky respondentů, jejich hodnocení lokalit bydlení, důvody výběru místa bydliště a budoucí migrační plány a následně diskutujeme interakci a soužití v lokalitách s jinými Rusy a majoritní populací.

3.1. Lokality koncentrace ruských imigrantů v Praze

S využitím metodiky identifikace lokalit segregace, údajů z cenzu 2011 o počtech občanů Ruska a celkovém počtu obvykle bydlících obyvatel v základních sídelních jednotkách v Praze jsme identifikovali 12 lokalit s významnou koncentrací Rusů (tab. 3). Celkem je v těchto lokalitách koncentrováno 8 % všech imigrantů ruské státní příslušnosti v Praze. Ve dvou případech se jednalo o lokality s extrémní koncentrací, kde všechny tři sledované ukazatele (počet, podíl a lokalizační kvocient) měly vysokou úroveň (Starý Bubeneč a U Nových Malešic) a v jednom případě jde o lokalitu s vysokou koncentrací (Rohanský ostrov). Devět ZSJ vykazovalo střední úroveň koncentrace (Řepora, Nové Pitkovice, Velká Ohrada, Stodůlky-sever, Jinonice – Pod-Vidoulí, Vozovna Podbaba, U Harfy, Vysoké školy a Holešovický přístav).

Tab. 3 – Lokality s extrémní, vysokou a střední úrovní koncentrace ruských imigrantů v Praze

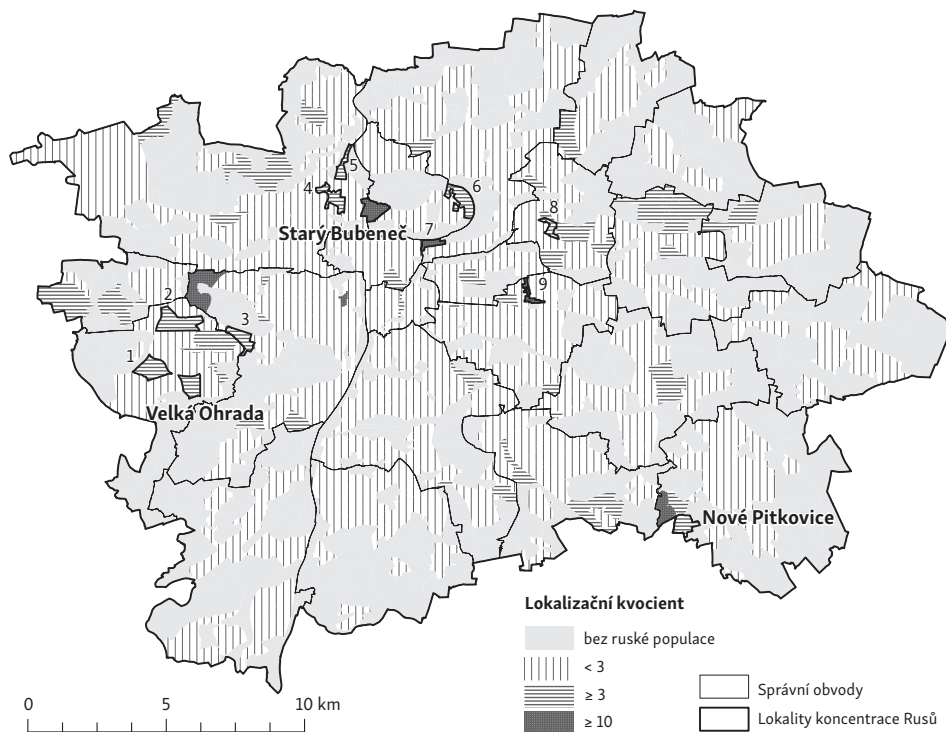
Název ZSJ	Počet Rusů	Podíl Rusů v % ^a	LQ ^b	Koncentrace	Geneticko-morfologická zóna ^c
Starý Bubeneč	123	20	12,56	extrémní	vnitřní město
U Nových Malešic	284	17	10,65	extrémní	sídliště
Rohanský ostrov	59	22	14,02	vysoká	vnitřní město
Řepora	58	15	9,81	střední	sídliště
Nové Pitkovice	97	15	9,64	střední	příměstská zóna
Velká Ohrada	317	14	8,90	střední	sídliště
Stodůlky-sever	85	14	8,82	střední	sídliště
Jinonice-Pod Vidoulí	200	13	8,05	střední	sídliště
Vozovna Podbaba	113	12	7,59	střední	vnitřní město
U Harfy	52	12	7,39	střední	sídliště
Vysoké školy	55	11	7,00	střední	vnitřní město
Holešovický přístav	63	10	6,54	střední	vnitřní město

^a Podíl Rusů na celkovém počtu obyvatel v ZSJ; ^b poměr podílu Rusů na populaci v ZSJ vůči podílu Rusů na celkové populaci v Praze; ^c dle Sýkory (2001)

Zdroj: SLDB 2011, vlastní výpočty a zpracování

Terénní šetření ukázalo, že v ZSJ Starý Bubeneč se výrazně projevují vnější znaky ukazující na přítomnost Rusů, jako jsou ruské instituce, obchody, služby atd. Sídli zde Velvyslanectví Ruské federace v České republice, Střední škola při Velvyslanectví Ruské federace a Ruské středisko vědy a kultury. Koncentraci ruských obchodů v lokalitě a jejím bezprostředním okolí jsme také zaznamenali u ZSJ Vozovna Podbaba a ZSJ Velká Ohrada.

Pro výzkum lokální interakce a rozhovory s místními Rusy jsme zvolili tři lokality (viz obr. 1) v odlišných geneticko-morfologických zónách města, které zachycují rozmanitost rezidenčního prostředí městských čtvrtí. Lokalita Starý Bubeneč se v pražském kontextu vyznačuje mimořádnou koncentrací ruských imigrantů, nachází se ve vnitřním městě a je zastavěna činžovními domy. Lokalita Velká Ohrada reprezentuje sídliště se střední koncentrací Rusů bydlících v panelových a nových bytových domech. Lokalita Nové Pitkovice se střední úrovní koncentrace imigrantů z Ruska představuje moderní suburbánní bydlení v bytových a rodinných domech.

Obr. 1 – Rozmístění a lokality koncentrace Rusů v Praze. 1 – Řepora, 2 – Stodůlky-sever, 3 – Jinonice-Pod Vidoulí, 4 – Vysoké školy, 5 – Vozovna Podbaba, 6 – Holešovický přístav, 7 – Rohanský ostrov, 8 – U Harfy, 9 – U Nových Malešic. Zdroj: SLDB 2011, vlastní výpočty a zpracování.

3.2. Struktura respondentů, výběr lokality a plány do budoucna

Většina dotazovaných (59 %) byla vdaných/ženatých s alespoň jedním dítětem. Více než tři čtvrtiny respondentů (78 %) mělo povolení k trvalému pobytu na území Česka, kde žili po dobu od 1,5 roku do 23 let. Nejčastějším důvodem pobytu v Česku bylo podnikání (41 %) a také společné soužití s rodinou (37 %), které byly následované zaměstnáním (15 %) a studiem (7 %). Naprostá většina dotazovaných je ekonomicky aktivní (78 %), má vysokoškolské vzdělání (82 %) a pochází z největších měst Ruska s počtem obyvatel více než 1 milion (63 %). Podobné charakteristiky dotazovaných (rodinný typ migrace, vysoká míra ekonomicky aktivních a vysoký podíl vysokoškolsky vzdělaných) byly zachyceny i dřívějšími výzkumy (např. Drbohlav a kol. 1999; Janičko 2012; Bittnerová, Moravcová 2012; Vavrečková, Dobiášová 2015). Tyto znaky poukazují na odlišnost ruských imigrantů od ostatních skupin cizinců ze třetích zemí z východní Evropy. Vysoká míra zapojení do pracovního trhu, úroveň vzdělání, původ z velkých měst a také lokality bydlení v Praze, které se nacházejí na tzv. dobrých adresách, vytváří vhodné strukturální předpoklady (Bosswick, Heckmann 2006) pro zapojení ruských migrantů do české společnosti a úspěšnou integraci. Vedle těchto obecných předpokladů jsme velký důraz položili na zkušenosti z každodenního života v lokalitách bydlení. Příznivé strukturální předpoklady se totiž automaticky nemusí promítnout do interakční roviny integrace.

V rozhovorech jsme se ptali, jak se ruským imigrantům bydlí ve zvolené lokalitě a jaké mají pozitivní i negativní zkušenosti. Kladně byla hodnocena blízkost zeleně. Vedle zkoumaných lokalit totiž najdeme rozsáhlé přírodní parky a rezervace – Stromovku, Prokopské údolí a Průhonický park nebo Dendrologickou zahradu. V lokalitách Starý Bubeneč a Velká Ohrada byly pozitivně hodnoceny dopravní dostupnost a občanská vybavenost. Všechny lokality byly považovány za bezpečné a dobře vybavené, zejména Starý Bubeneč s velkou koncentrací ambasad včetně Velvyslanectví Ruské federace. V Nových Pitkovicích bylo nicméně negativně nahlíženo na rušnou silnici procházející lokalitou. Zdejší respondenti, také poukazovali na špatnou dopravní dostupnost veřejnou dopravou, relativně větší vzdálenost od centra Prahy a absenci obchodů a základních služeb.

„U nás tady všichni mají auta, ale my máme zatím jen jedno, což nám bohužel nestačí. Když je manžel v práci, a ten je v práci furt, tak musíme používat MHD. Ta doprava je tady hrozná – jezdí k nám pouze autobus jedné linky, a to dvakrát za hodinu. Sice za pět minut dovezete na metro, ale na Háje, stejně to není centrum ... Mám dvě děti a cesta do centra je pro nás dost náročná, proto tam jezdíme jen o víkendech, protože manžel má volno a můžeme společně někam vyrazit autem.“ (žena, 45 let, podnikatelka, ZSJ Nové Pitkovice)

Lokality k bydlení si respondenti vybírali na základě různých motivací a důvodů. Do Starého Bubeneče přilákala dotazované Rusy architektura budov, v nichž se nacházejí velké byty s vysokými stropy. Bydlí zde také bývalí studenti vysokých

škol, zejména ČVUT a VŠCHT, kde studuje relativně velký počet ruských studentů a jejichž kampusy se nacházejí v sousedství. V blízkosti svého pracoviště zde bydlí i pracovníci ruské ambasády. Na Velkou Ohradu se Rusové často stěhovali na doporučení svých známých, kteří již měli zkušenost s životem v této lokalitě. Rozhodnutí ovlivňovala i dostupnost bytů a jejich nižší cena. Důvodem výběru Nových Pitkovic byla touha výhodně investovat finanční prostředky do nového bydlení v klidné lokalitě. Kupující využili výhodné podmínky při pořízení nemovitosti nabízené developerem v moderní suburbánní lokalitě na hranici Prahy a Středočeského kraje.

„Tady v Pitkovicích jsem našel to, co jsem chtěl a docela výhodně. Mám byt v novostavbě a hlavně s tím uspořádáním, co jsem hledal. Je to nová lokalita, hned vedle jsou Průhonice s krásným parkem, anebo Čestlice, kam jezdím na nákup nebo do akvaparku.“ (muž, 26 let, podnikatel, ZSJ Nové Pitkovice)

Dále jsme se ptali na plány respondentů do budoucna. Zajímalo nás, jestli uvažují o přestěhování jinam v rámci Prahy, Česka nebo dokonce do zahraničí, včetně případného návratu do Ruska. Odpovědi nám, mimo jiné, umožnily získat náhled imigrantů na vztah k místu svého současného bydliště, a tudíž i na identifikační dimenzi integrace (Bosswick, Heckmann 2006). Zatímco většina respondentů přemýšlí o změně místa bydliště, jejich představy se liší podle věkových skupin. Mladé Rusy láká moderní bydlení u vody v Holešovicích nebo blízkost centra města na Vinohradech. Rusové středního věku z lokalit Velká Ohrada a Nové Pitkovice by si chtěli pořídit bydlení ve Starém Bubenči (zatímco zdejší ruští obyvatelé o změně neuvažují) nebo v lukrativních lokalitách, kterými podle nich jsou nově vystavěné bytové komplexy na Parukářce a Rohanském ostrově. Starší Rusové upřednostňují odstěhování do rodinných domů na suburbánních okrajích Prahy. Většina respondentů by chtěla zůstat v Česku s tím, že asi čtvrtina (26 %), kterou představovali především mladí Rusové, zvažuje migraci do sousedního Německa a Rakouska, skandinávských států nebo blíže k moři. Hlavní motivací k odstěhování je očekávaná vyšší kvalita života. Možný návrat do Ruska nevyhloučila pouze jedna respondentka, zatímco ostatní o tom neuvažují.

Výběr lokalit bydlení, faktory charakterizující zkoumané lokality koncentrace Rusů ani migrační plány nepoukázaly na znevýhodnění vedoucí k segregaci, nebo naopak na cílenou koncentraci a utváření prostředí vyznačujícího se separací od zbytku společnosti.

3.3. Interakce Rusů s krajany a členy majoritní společnosti

V otázkách zaměřených na každodenní soužití ruských imigrantů s ostatními Rusy a s členy majoritní společnosti jsme zjišťovali, zda si Rusové uvědomují, že bydlí v lokalitách koncentrace Rusů a pokud ano, jaký k tomu mají postoj. Ptali jsme se na jejich vztahy ke krajanům a majoritě, s kým se nejčastěji setkávají, kde

k tomu dochází a z jakých důvodů. Snažili jsme se tak zachytit významné znaky interakční dimenze integračního procesu (Bosswick, Heckmann 2006). Specificky nás zajímalo, zda se v interakcích jedná spíše o běžný konviviální kontakt, nebo se vytváří i hlubší a dlouhodobé funkční vazby.

Odpovědi ukázaly, že Rusové jsou si dobře vědomi koncentrace krajanů v lokalitách bydlení. Sdílení lokality k bydlení ale zároveň neznamenal, že by zde docházelo k výraznější vzájemné interakci. Na jistou lhostejnost (Van Leeuwen 2010) nebo zdvořilou nevšimavost (Goffman 1984) ve vzájemných vztazích uvnitř ruské migrantské skupiny narazil Sládek (2010). Za hlavní příčiny vnitřního rozštěpení mezi Rusy považuje Sládek (2010) jednak odlišnost charakterů napříč migračními vlnami, a to především z kulturně-mentálního hlediska, a také rozdíly v socioekonomickém postavení.

V postojích Rusů ke svým krajanům jsme zaznamenali rozdíly mezi věkovými skupinami. K interakci s ostatními Rusy a dalšími rusky mluvícími imigranty častěji a intenzivněji docházelo u mladé generace a také u rodičů s dětmi. Například ruský obyvatel Velké Ohrady uvedl:

„Je nás tady opravdu hodně, ale má to i své výhody. Třeba dcera chodí do školky a jsou tam další čtyři ruské děti, aspoň není tam jako jediná cizinka. S jejich rodiči se známe také, proto se setkáváme i mimo školu, kde komunikace samozřejmě probíhá již v ruštině.“ (muž, 29 let, zaměstnanec obchodu, Velká Ohrada)

Uzavřenější byli Rusové staršího věku, kteří si podržují svoji ruskou mentalitu, která do jisté míry předurčuje omezenější sociální interakci a v extrémních případech i k separaci. Mezi specifické rysy ruské mentality řadí Pestrikova (2009) například melancholii, neustálé porovnání sebe sama se zbytkem společnosti, tvrdohlavost a také aroganci vůči druhým. Pětapadesátiletý Rus jistou izolovanost spojoval s vyšším socioekonomickým postavením migrantů a staršími generacemi migrantů s delší migrační zkušeností v Česku:

„Na velkém počtu Rusů kolem sebe nevidím žádný problém, prostě se s nimi vůbec nebavím. Kdybych měl spočítat své ruské kamarády, stačí prsty jedné ruky a bude to ruka postiženého člověka.“ (muž, 55 let, zaměstnanec Národního divadla v Praze, ZSJ Velká Ohrada)

Uzavření jsou i pracovníci Velvyslanectví Ruské federace v České republice, jimž jejich povolání nedovoluje rozvinutí otevřenějších kontaktů s krajanů, natož se členy majority.

Sociální interakci s členy majoritní společnosti dotazovaní Rusové považovali za příjemnou a bezproblémovou. Většinou k setkávání docházelo v práci či ve škole, na úřadech a při nákupech. Byly zmiňovány i případy společného trávení volného času, přestože k nim docházelo velmi zřídka.

„Pravidelně jednou za dva týdny s Lukášem chodíme na ryby. Ten se pořád snaží naučit rusky, ptá se na různé věci, co ho zajímají.“ (muž, 49 let, zaměstnanec Velvyslanectví Ruské federace v Praze, ZSJ Starý Bubeneč)

„Seznámily jsme se s Maruškou na střední škole, bydlí tady za rohem... máme psy stejných plemen a každý večer je chodíme venčit... když oni s celou rodinou někam odjíždějí, tak ona svého psa vždycky nechá nám.“ (žena, 23 let, studentka VŠ, ZSJ Velká Ohrada)

Většinou se jednalo o volnočasové aktivity, při kterých docházelo k podpoře přátelských vztahů mezi jednotlivci přes sdílení společných zájmů, nikoliv však k vytváření mikro-společenství ve smyslu diskutovaném Aminem (2002).

Převážná většina ruských imigrantů za nejbližší přátele, se kterými udržuje každodenní kontakt, považovala ostatní Rusy nebo rusky mluvící imigranty z dalších zemí. Důvodem byla špatná znalost češtiny, zejména u Rusů starší generace. Dalším důvodem uzavřenosti zejména starších Rusů je způsob chování a jednání, který si přivezli z Ruska, odlišuje je od západní kultury a v Česku ho sdílejí mezi sebou. Ilin (2004) například zdůrazňuje ruskou vnímavost oproti západní lhostejnosti, ruskou uvolněnost oproti západní dochvilnosti nebo ruskou povýšenost oproti západní skromnosti. Do určité míry migranti mezi sebou sdílí pocit nostalgie po starém domovu a minulému životu (Maydell-Stevens, Masgoret, Ward 2007), který v nové zemi již nikdy nebude jako dřív. Mezi ruskými migranty se říká: „Rusa lze vyvézt z Ruska, ale naopak vyvézt Rusko z Rusa jde jen těžko.“ Jazykové potíže a mentální uzamčení převážně starších Rusů poukazují na určitá omezení v kulturní dimenzi integračního procesu (Bosswick, Heckmann 2006).

Mladí ruští imigranti přiznávali, že občas mají potíže s češtinou, nebylo to však překážkou pro jejich komunikaci s majoritou. Naopak to pro ně představovalo jakýsi impuls k intenzivnější sociální interakci s Čechy. Hnacím motorem byla touha zlepšit znalost češtiny a lépe poznat cizí mentalitu, aby co nejdříve došlo k jejich splynutí s majoritou. Avšak i mladá generace s velmi slušnou znalostí češtiny často preferovala mateřskou ruštinu.

„Vyrůstala jsem v této lokalitě [Velká Ohrada; poznámka autorů], a proto tady mám spoustu ruských kamarádů. České kamarády mám samozřejmě také, ale s našimi to je nějak pohodlnější a rozumíme si naprosto perfektně. Jako myslím tím nějaké naše obzvlášť ruské výrazy a nemusím si vybírat slova.“ (žena, 23 let, studentka VŠ, Velká Ohrada)

Každodenní soužití a sociální interakce v lokalitách koncentrace Rusů, a to buď s krajany, nebo s majoritou, byly respondenty vnímány jako bezproblémové a nekonfliktní. Přestože se každý z oslovených Rusů někdy setkal s případem diskriminace nebo xenofobního jednání, neovlivnilo to jejich postoj k majoritě. Naopak ruští obyvatelé v poslední době zaznamenávali spíše zlepšení vztahů s Čechy, což zdůvodňovali tím, že si po dlouhých letech majoritní společnost zvyká na jejich přítomnost. Rozhovory ukázaly, že většina smysluplných funkčních kontaktů se v běžném životě rozvíjí především mezi Rusy samotnými, a to zejména v mladší generaci, zatímco střední generace se soustředí zejména na rodinný život a u starší generace se projevuje výraznější izolace v individuální rovině. I přes jistý pocit přínaléžitosti (Brubaker, Cooper 2000) ke stejné etnické skupině, nás výpovědi

respondentů upozornily na skutečnost, že ruští migranti se v řadě případů dokáží navzájem chovat jako cizí mezi svými.

V místech bydliště dochází k běžné konviviální, bezkonfliktní interakci (Neal a kol. 2013) s majoritou, která, jak se zdá z výpovědí, s jistou nevšímavostí toleruje přítomnost ruský mluvících spoluobčanů. Sdílení prostoru v místech bydlení tak nemusí vést ke smysluplným interakcím (Valentine 2008). Jak dalece je každodenní život Rusů v lokalitách jejich zvýšené koncentrace doprovázen zdvořilou nevšímavostí (Goffman 1984), lhostejností (Van Leeuwen 2010), nebo jinými postoji může ukázat šetření zaměřené na majoritu. To ale nebylo součástí našeho výzkumu. Výpovědi respondentů nepoukázaly na existenci znaků segregace ani praktik, které by vedly k rezidenční segregaci nebo separaci Rusů ve zkoumaných lokalitách.

4. Závěry: mentální separace a kulturní specifika bez prostorové segregace

Článek diskutoval podstatu a podmíněnosti každodenního soužití a sociální interakce cizinců ruské státní příslušnosti mezi sebou a s členy majoritní společnosti ve vybraných lokalitách jejich koncentrace s cílem odpovědět, zda ve zkoumaných místech dochází k rezidenční segregaci. Výzkum sociální interakce ruských imigrantů nám umožňuje nejen vyhodnotit lokality z hlediska segregace ale také odhalit překážky v procesu úspěšné integrace ruských imigrantů do společnosti.

Analýza rozmístění Rusů v Praze ukázala, že pouze 8 % ruských imigrantů žije v lokalitách jejich zvýšené koncentrace. To ukazuje, že většina ruských imigrantů je rozptýlena ve čtvrtích, kde tvoří pouze fragment místní populace a jsou tudíž neustále vystaveni vzájemné interakci. Všechny lokality zvýšené koncentrace Rusů jsou integrální součástí městské zástavby a jejich dopravní dostupnost a vybavenost je spíše nadprůměrná, což nepoukazuje na rezidenční segregaci.

Rozhovory ve zkoumaných lokalitách zvýšené koncentrace Rusů ukázaly, že tyto čtvrtě Rusové k bydlení upřednostňují vzhledem k charakteru zástavby, dostupnosti bydlení a přítomnosti ruských institucí a služeb. Přestože jde o lokality zvýšené koncentrace, Rusové v lokalitách představují pouze malou část populace nepřekračující jednu pětinu obyvatel (Starý Bubeneč 20 %; Nové Pitkovice 15 %; Velká Ohrada 14 %). Naš výzkum také nepotvrdil dřívější zjištění Volkové (2012), že by stěhování Rusů do zkoumaných lokalit bylo motivováno přítomností krajanů. Žádnou ze zkoumaných lokalit tak nelze na základě podílu a důvodů stěhování Rusů považovat za segregovanou ani za místo, kde by k segregaci postupně docházelo.

Pro hodnocení, zda k segregaci dochází, nicméně považujeme za zásadní poznat charakter a četnost sociální interakce. Jelikož Rusové patří do jedné z majetnějších a velmi dobře ekonomicky situovaných skupin cizinců na území Česka (Drbohlav

a kol. 1999; Janičko 2012; Vavrečková, Dobiášová 2015), můžeme mluvit o strukturálních předpokladech pro jejich úspěšnou integraci. Strukturální dimenze integrace zahrnuje podle Bosswicka a Heckmanna (2006) také bydlení. Rozmístění Rusů v pražských čtvrtích a využívání širokého spektra bytového fondu, i přes jistou koncentraci do vybraných lokalit, ukazuje na to, že Rusové se nijak významně neliší od majority a jsou integrální součástí městské společnosti.

Z hlediska identifikační dimenze sociální integrace (Bosswick, Heckmann 2006), většina ruských respondentů spojovala svůj další život s Českem, nebo, a to zejména u mladší generace, s jiným státem Evropské unie. Interakční dimenze integrace, která podle Bosswicka a Heckmanna (2006) zahrnuje vztahy přátelství, partnerství a manželství a začlenění imigrantů do existujících sociálních sítí je zatím méně rozvinutá. Zatímco je soužití Rusů s členy majoritní společnosti ve zkoumaných lokalitách koncentrace z pohledu respondentů bezproblémové, sociální interakce má spíše povahu běžných konviviálních setkání než vzájemných funkčních a dlouhodobě pěstovaných vztahů. Lokální soužití tak z pohledu Rusů charakterizuje spíše vzájemné míjení se ve společně sdíleném prostoru, které zatím nevede k prohloubení smysluplných sociálních interakcí (Valentine 2008).

S navázáním kontaktů v běžném každodenním životě s členy majority a také se svými krajany mají největší problém ruští imigranti ze starší generace. Ti se separují nejen vůči majoritě, ale i vůči svým krajanům. Důvodem jsou nejen jejich horší jazykové dovednosti, ale i kulturně-mentální nastavení, které ukazuje na překážky a omezení v kulturní dimenzi sociální integrace. U starší generace jde o jakési „mentální uzamčení“ ve způsobu života, jednání a chování, které je sdílené v Rusku a přenesené imigrantem do Česka (Maydell-Stevens, Masgoret, Ward 2007). S rostoucím věkem jsou kulturní a mentální postoje ustálenější, a proto starší generace Rusů mentálně žije spíše v Rusku a v určitém smyslu rezignuje na poněkud odlišné zvyky a normy majoritní společnosti, což vede k absenci smysluplných kontaktů a omezené sociální interakci a integraci.

K častější, bližší a funkční vzájemné interakci dochází mezi krajany mladší generace, kteří cítí potřebu udržovat mateřský jazyk, kulturní specifika, jakožto i tradice a zvyklosti z původního života v Rusku. Ruský jazyk je významným médiem pro sdílení etnicky specifické kultury v každodenním životě. Na druhou stranu se podle našich zjištění ruští imigranti mladšího a středního věku poměrně úspěšně integrují do české společnosti. Zároveň přitom využívají vlastní jazyk pro vnitřní komunikaci vnímaných kulturně-etnických specifík Rusů v českém a evropském prostředí. Z hlediska kulturní dimenze integrace se projevuje poměrně komplexní vzorec akulturace zohledňující kontinuitu jistých prvků v jednání převzatých z původní společnosti a zároveň aktivní přizpůsobování se novému prostředí (Berry 1997).

Přestože v lokalitách zvýšené koncentrace ruských imigrantů nedochází k jejich segregaci, interakce je vnímaná jako bezproblémová a míra integrace v české

společnosti poměrně vysoká, starší generaci Rusů charakterizuje jistá uzavřenost a mentální separace. Střední a mladší generace si sice podržuje jazyková a kulturní specifika a tím i jistou úroveň etnického sebeurčení, nicméně se aktivně integruje v české občanské společnosti. Z hlediska integračního procesu můžeme jako příznivý signál vnímat, že jistá mentální separace starších Rusů a kulturní specifika mladších generací nevedou k utváření prostorově segregovaných rezidenčních lokalit.

Literatura

- ALBA, R., FONER, N. (2017): How successful is immigrant group integration in the United States and Western Europe? A comparative review and analysis. *Geografie*, 122, 4, 409–428.
- ALLPORT, G. W. (1954): *The nature of prejudice*. Oxford, England: Addison-Wesley.
- ANTHIAS, F. (2008): Thinking through the lens of translocational positionality: an intersectionality frame for understanding identity and belonging. *Translocations: Migration and Social Change*, 4, 1, 5–20.
- AMIN, A. (2002): *Ethnicity and the Multicultural City: Living with Diversity*. *Environment and Planning*, 34, 6, 959–980.
- ATKINSON, R. (2015): Limited exposure: Social concealment, mobility and engagement with public space by the super-rich in London. *Environment and Planning A*, 48, 7, 1302–1317.
- ATKINSON, R., PARKER, S., BURROWS, R. (2017): Elite Formation, Power and Space in Contemporary London. *Theory, Culture & Society*, 34, 5–6, 179–200.
- BARVÍKOVÁ, H. (2005): Ruští emigranti v Československu v letech 1918–1938. In: Barvíková, H. (ed.): *Exil v Praze a Československu 1918–1938*. Pražská edice, Praha, 9–21.
- BAUMAN, Z., MAY, T. (2010): *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. SLON, Praha.
- BERNARD, J., MIKEŠOVÁ, R. (2014): Sociální integrace imigrantů na rozhraní mezi dočasnou migrací a trvalým usazením. *Sociologický časopis*, 50, 4, 1–26.
- BERRY, J. W. (1997): Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46, 1, 5–68.
- BERRY, J. W. (2001): A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues*, 57, 3, 615–631.
- BERRY, J. W. (2005): Acculturation: living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 29, 697–712.
- BINNIE, J. a kol. (2006): *Cosmopolitan urbanism. Introduction: grounding cosmopolitan urbanism. Approaches, practices and policies*. Taylor & Francis e-Library, London, 1–34.
- BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ, M. (2012): *Diverzita etnických menšin: Prostorová dislokace a kultura bydlení*. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií, Praha.
- BOLT, G. (2009): Combating residential segregation of ethnic minorities in European cities. *Journal of Housing and the Built Environment*, 24, 4, 397–405.
- BOLT, G., SULE ÖZÜEKREN, A., PHILLIPS, D. (2010): Linking Integration and Residential Segregation. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36, 2, 169–186.
- BOSSWICK, W., HECKMANN, F. (2006): *Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin.

- BRUBAKER, R., COOPER, F. (2000): Beyond "identity". *Theory and Society*, 29, 1–47.
- BURJANEK, A. (1997): Segregace. *Sociologický časopis*, 33, 4, 423–434.
- CLAYTON, J. (2009): Thinking Spatially: Towards and Everyday Understanding of Interethnic Relations. *Social and Cultural Geography*, 10, 4, 481–498.
- ČEPELÁK, V. (2010): Rusové v Karlových Varech očima místních obyvatel. *Lidé města*, 12, 3, 589–608.
- DAWKINS, C. J. (2004): Measuring the Spatial Pattern of Residential Segregation, *Urban Studies*, 41, 4, 833–851.
- DRBOHLAV, D., LUPTÁK, M., JANSKÁ, E., BOHUSLAVOVÁ, J. (1999): Ruská komunita v České republice. In: Šišková, T. (eds): *Menšiny a migranti v České republice*. Portál, Praha, 73–80.
- DRBOHLAV, D., JANSKÁ, E. (2004): Current Ukrainian and Russian Migration to the Czech Republic: Mutual Similarities and Differences. In: GÓRNY, A., RUSPINI, P. (eds.): *Migration in the New Europe, East-West Revisited*. Palgrave Macmillan, London, 49–64.
- DRBOHLAV, D. a kol. (2010): Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme? SLON, Praha.
- DUNCAN, O. D., DUNCAN, B. (1955): Occupational Distribution and Residential Distribution. *American Journal of Sociology*, 50, 5, 493–503.
- ERDAL, M. B., OEPPEN, C. (2013): Migrant Balancing Acts: Understanding the Interactions Between Integration and Transnationalism. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39, 6, 867–884.
- ESSER, H. (2000): *Soziologie. Spezielle Grundlagen. Band 2: Die Konstruktion der Gesellschaft*. Campus, Frankfurt, New York.
- GILROY, P. (2004): *After Empire: Melancholia or Convivial Culture?* Routledge, London.
- GOFFMAN, E. (1984): *The Presentation of Self in Everyday Life*. Penguin, Harmondsworth.
- GUBANOVA, I. (1995): Adjustment proces of Russian immigrants in California. Master's Theses. San Jose State University.
- HARDWICK, S. W. (1979): A Geographical Interpretation of Ethnical Settlement in an Urban Landsape: Russians in Sacramento. *The Californis Geographer*, 19, 87–104.
- HISAMUTDINOV, A. A. (2010): *Russkij San Francisco. Veče, Moskva*.
- CHARLES, C. Z. (2003): The Dynamics of Racial Residential Segregation. *Annual Review of Sociology*, 29, 167–207.
- JANÍČKO, M. (2012): Pražští Rusové. *Naše společnost*, 2, 3–9.
- ILIN, I. S. (2004): Osobennosti russkogo mentaliteta v kulturno-istoricheskikh proyavleniyah. *Vestnik Novgorodskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, 27, 79–83.
- KIVISTO, P. (2001): Theorizing transnational immigration: a critical review of current efforts. *Ethnic and Racial Studies*, 24, 4, 549–577.
- KLVAŇOVÁ, R. (2009): Nejasné loajality. Způsoby přináležitosti a nepatření migrantů v transnacionálních sociálních polích. *Sociální studia. FSS MUNI*, 1/2009, 91–107.
- KOPŘIVOVÁ, A. (2003): Ruští emigranti ve Všenorech, Mokropsech a Černošicích (20. a 30. léta XX. století). Národní knihovna ČR, Slovanská knihovna, Praha.
- KUŠNIRÁKOVÁ, T., ČIŽINSKÝ, P. (2011): Dvacet let české migrační politiky: Liberální, restriktivní, anebo ještě jiná? *Geografie*, 116, 4, 497–517.
- LEVITT, P., JAWORSKY, N. (2007): Transnational migration studies: past developments and future trends. *Annual Review of Sociology*, 33, 129–156.
- LEONTIYEVA, Y. (2011): Imigranti v ČR – žádání a nechtění. Současné migrační a integrační politiky v ČR. In: Trbola, R., Rákoczyová, M. (eds.): *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I. Integrační politika*. Barrister & Principal, Brno, 13–36.

- MASSEY, D. S. (2016): Residential Segregation is the Linchpin of Racial Stratification. *City & Community*, 15, 1, 4–7.
- MASSEY, D. S., DENTON, N. A. (1988): The dimensions of residential segregation. *Social forces*, 67, 2, 281–315.
- MASSEY, D. S., DENTON, N. A. (1993): *American Apartheid: Segregation and the Making of the Underclass*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- MAYDELL-STEVENs, E., MASGORET, A. M., WARD, T. (2007): Problems Of Psychological And Sociocultural Adaptation Among Russian-speaking Immigrants In New Zealand. *Social Policy Journal of New Zealand*, 30, 178–198.
- MURDIE, R., GHOSH, S. (2010): Does Spatial Concentration Always Mean a Lack of Integration? Exploring Ethnic Concentration and Integration in Toronto. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36, 2, 293–311.
- MUSTERD, S. (2003): Segregation and integration: A contested relationship. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 29, 4, 623–641.
- MUSTERD, S. (2011): The impact of immigrants' segregation and concentration on social integration in selected European contexts. *Documents d'Analisi Geografica*, 57, 3, 359–380.
- MUSTERD, S., OSTENDORF, W., eds. (1998): *Urban Segregation and the Welfare State. Inequality and Exclusion in Western Cities*. London: Routledge.
- NEAL, S., BENNETT, K., COCHRANE, A., MOHAN, G. (2013): Living Multiculture: Understanding the New Spatial and Social Relations of Ethnicity and Multiculture in England. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 31, 2, 308–323.
- PEACH, C. (1996): Good segregation, bad segregation. *Planning Perspectives*, 11, 379–398.
- PESTRIKOVA, I. E. (2009): K voprosu o vliyanii geograficheskikh faktorov na formirovanie mentaliteta russkogo naroda. *Omskiy nauchnyy vestnik*, 5, 81, 57–60.
- PHILLIPS, D. (2007): Ethnic and racial segregation: a critical perspective. *Geography Compass*, 1, 5, 1138–1159.
- PHILLIPS, D. (2010): Minority Ethnic Segregation, Integration and Citizenship: A European Perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36, 2, 209–225.
- RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., eds. (2009): *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. SLON, Praha.
- REMENNICK, L. (2003): What Does Integration Mean? Social Insertion of Russian Immigrants in Israel. *Journal of International Migration and Integration*, 4, 1, 23–49.
- REMENNICK, L., PRASHIZKY, A. (2018): Generation 1.5 of Russian Israelis: integrated but distinct. *Journal of Modern Jewish Studies*, DOI: 10.1080/14725886.2018.1545628.
- ROBINSON, D., WALSHAW, A. (2012): *New Migration, Neighbourhood Effects and Community Change*. Swindon. Arts and Humanities Research Council.
- SANDERCOCK, L. (2006): *Cosmopolitan Urbanism: A Love Song to Our Mongrel Cities*. In: Binnie, J. et al.: *Cosmopolitan Urbanism*. Taylor & Francis e-Library, London, 37–53.
- SCHEBELLE, D., KUBÁT, J., KOTÍKOVÁ, J., VYCHOVÁ, H. (2014): Jak slouží centra pro integraci cizinců z třetích zemí? Výzkumná sonda. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Praha.
- SLÁDEK, K. (2010): *Ruská diaspora v České republice*. Pavel Mervart, Červený Kostelec.
- SÝKORA, L. (2001): Proměny prostorové struktury Prahy v kontextu postkomunistické transformace. In: Hampl, M. a kol: *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. Univerzita Karlova v Praze, DemoArt, Praha, 127–166.
- SÝKORA, L. (2009): New socio-spatial formations: places of residential segregation and separation in Czechia. *TESG Tijdschrift voor economische en sociale geografie (Journal of Economic & Social Geography)*, 100, 4, 417–435.

- SÝKORA, L., ed. (2010): Rezidenční segregace. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, Praha.
- SÝKORA, L. a kol. (2015): Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Multikulturní centrum Praha.
- SÝKORA, L. a kol. (2016): Soužití v městské čtvrti: majorita a Vietnamci v Praze-Libuši. *Sociologický časopis*, 52, 4, 475–503.
- UHEREK, Z., HOŠKOVÁ, S., VINDIŠ, R. (2002): Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců. Závěry z terénních výzkumů. Výzkumná zpráva pro komisi integrace cizinců a vztahy mezi komunitami Ministerstva vnitra České republiky. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 327–348.
- VALENTINE, G. (2008): Living with Difference: Reflections on Geographies of Encounter. *Progress in Human Geography*, 32, 3, 323–337.
- VAN LEEUWEN, B. (2010): Dealing with Urban Diversity: Promises and Challenges of City Life for Intercultural Citizenship. *Political Theory*, 38, 5, 631–657.
- VAVREČKOVÁ, J., DOBIÁŠOVÁ, K. (2015): Začlenění ruské komunity do většinové společnosti. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.
- VERTOVEC, S. (1999): Conceiving and researching transnationalism. *Ethnic and Racial Studies*, 22, 2, 447–462.
- VERTOVEC, S. (2001): Transnationalism and Identity. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27, 4, 573–582.
- VOJLOKOVA, T. N. (2011): Russkije v Germanii – primer uspešnoj integratsii? *Monitoring obshchestvennogo mnenia*, 2, 102, Moskva, 47–58.
- VOLKOVA, N. (2012): Motivace rozmístění ruské cizinecké komunity v Praze: dvě oblíbené lokality. In: Bittnerová, D., Moravcová, M.: *Diverzita etnických menšin: Prostorová dislokace a kultura bydlení*. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií, Praha, 167–186.
- WESSENDORF, S. (2013): Commonplace diversity and the ‘ethos of mixing’: perceptions of difference in a London neighbourhood. *Identities*, 20, 4, 407–422.
- WESSENDORF, S. (2014): “Being open, but sometimes closed.” Conviviality in a super-diverse London neighbourhood. *European Journal of Cultural Studies*, 17, 4, 392–405.
- WILSON, W. J. (1987): *The Truly Disadvantaged: The Inner City, the Underclass, and Public Policy*. University of Chicago Press, Chicago.
- Usnesení vlády České republiky ze dne 18. ledna 2016 č. 26 k aktualizované Koncepci integrace cizinců – Ve vzájemném respektu a Postup při realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2016.

SUMMARY

Strangers among their own: local interaction, integration, and segregation of Russian immigrants in Prague

The paper aims to understand relations between the segregation, integration, and interaction of Russian immigrants in the city of Prague. It argues that living in a segregated residential environment might hinder more complex social interaction with other social groups and thus act as a barrier of integration processes. Therefore, the empirical inquiry focuses on areas with a high proportion of Russian immigrants. The investigation focuses on the character of local social interaction, which is seen as the indicator of both residential segregation and social integration.

The paper highlights that the middle and higher social status and university education of Russian immigrants are favorable preconditions for structural integration into Czech society while the cultural aspects of integration are impacted by the negative perception of Russians by local population due to the experience from socialist times – especially related to the military occupation after 1968. Being immigrants from a non-EU country, Russians also face tighter institution regulation compared with immigrants from many ex-socialist and now EU member states.

The core part of the paper presents outcomes from research in three localities with a high-level concentration of Russian immigrants. Using semi-structured interviews, information was assembled about the choice of residential area and its assessment, future migration plans, and local relations and interactions with other Russians and Czech citizens. The investigation of the nature of everyday social interaction of Russian immigrants with their countrymen as well as cohabitation with the members of the majority population has not proved a residential segregation of Russians. However, it highlighted their tendencies of mental separation and isolation which hinders local integration. While Russians are in daily interaction with the majority population as well as with their countrymen, the intensity of contact decreases with age. The older generation of Russians is characterized by unsociability and isolation due to worse language skills and “mental lock-in”. Middle aged and younger generations prefer contact with other Russians to maintain and retain their linguistic and cultural specificities and a certain level of ethnic self-determination. In general, the everyday interaction is characterized by banal convivial encounters rather than functional and meaningful long-term relationships. Although the research revealed certain tendencies towards a mental separation of Russians, it does not lead to the formation of spatially segregated residential concentrations.

Fig. 1 Spatial distribution and localities with concentration of Russians in Prague

PODĚKOVÁNÍ

Článek byl podpořen Grantovou agenturou Univerzity Karlovy (číslo projektu 192418, Víceúrovňová separace ruských imigrantů v postsocialistickém městě) a programy Univerzitní výzkumná centra UK UNCE/HUM/018 a PROGRES Q44 – Geografie.